

2. De socialistische sociaalculturele organisaties

Piet Creve

De ontzuiling en de (herhaalde) transformaties van de socialistische partij hebben een ingrijpende invloed gehad op het netwerk van socialistische satellietorganisaties: ze veranderden van naam of gingen op in koepels, deels gestuurd door het Vlaamse subsidiebeleid.

Ook in de bewaarinstellingen zijn belangrijke evoluties merkbaar, meer bepaald op het terrein van mogelijke zoekstrategieën. Meer en meer gebeurt dat via een online catalogus, voor AMSAB-ISG via www.amsab.be. De klassieke papieren toegangen en de al even klassieke archiefoverzichten worden in steeds sneller tempo vervangen door digitale zoekinstrumenten die de onderzoeker soms naar minder evidente bronnen leiden, zoals audiovisuele collecties.

Voor informatie over de socialistische sociaalculturele organisaties kan men vaak terecht in archieven en pers van de vier takken van de socialistische beweging: partij, vakbond, mutualiteit en coöperatieve. In dit overzicht zijn enkel die archieven opgenomen waarvan de behandelde organisaties de archiefvormers zijn. Alle vermelde archieven zijn voorzien van een toegang: een overzichtslijst of een inventaris. Informatie over toegankelijkheid, bewaarplaats en dergelijke, is te vinden op de algemene fiche van het archief. Alle archiefbestanden en tijdschriften bevinden zich in het AMSAB-ISG.

2.1. *Centrale voor Socialistisch Cultuurbeleid (CSC)*

CSC was de koepel van de culturele organisaties van de vier takken van de socialistische beweging en telde op een bepaald moment meer dan dertig lidorganisaties. CSC ontstond in 1968 uit een fusie van de *Centrale voor Socialistische Cultuurwerken* die eveneens als koepel opgericht werd in 1956, en de *Centrale voor Arbeidersopvoeding (CAO)*. Deze laatste was in 1911 gecreëerd met als doelen de politieke en culturele opvoeding van de arbeiders en de scholing van militanten. Ook de CAO richtte zich naar alle takken van de socialistische beweging.

Aanvankelijk vervulde CSC twee functies: ondersteuning van sociaalcultureel werk in de socialistische beweging en de organisatie van plaatselijke sociaalculturele activiteiten. Deze laatste taak werd in 1974 toevertrouwd aan de afzonderlijke vzw *CSC-vormingswerk* die deel uitmaakt van de koepel en hier ook behandeld wordt. In oktober 2002 veranderde die organisatie van naam: *Curieus*, met 5 provinciale deelorganisaties (zie: www.curieus.be).

Niet alle vroegere lidorganisaties van de CSC-koepel worden hier vermeld. Sommige worden onder andere rubrieken behandeld, zoals de aangesloten organisaties van vrouwen. Van andere bewaart AMSAB-ISG geen archieven en nauwelijks publicaties.

BIBLIOGRAFIE

BLADT (R.). *De Walkman kan de theemuts niet vervangen*. Brussel, 1997.

ARCHIEF

Arbeidershogeschool (nr. 139), CSC (nr. 21), CAO-gewestelijke afdeling Hasselt (nr. 169), Volkshogeschool (nr. 35).

PUBLICATIES

CAO: *De Bibliothecaris*, 1930-1937; *Feiten en Cijfers*, 1931-1932; *Mededeelingsblad van de Centrale voor Arbeidersopvoeding*, 1913; *Nieuwtjes uit de Centrale*, 1934-1935, 1937; *Ontwikkeling en Uitspanning*, 1919-1927; *Ontwikkeling*, 1928-1932; *Opgang*, 1930-1933; *Wil en weg*, 1937-1939; *Opvoeding*, 1947-1987.

CSC: *Opvoeding*, 1947-1987; *Periodiek Verschijnsel*, 1991-1999; *De Hoogste Tijd*, 1987-1998.

CSC-Vormingswerk: *Golfengte*, 1969-1992.

2.2. *Kultuuropbouw*

De vzw *Kultuuropbouw* werd in 1963 opgericht als nevenorganisatie van de Jongsocialisten, de politieke jongerenorganisatie van de partij. De nationale organisatie staakte haar activiteiten in 1977. De West-Vlaamse afdeling werd toen een zelfstandige vzw. Die bleef actief tot het einde van de jaren 1980.

ARCHIEF

Kultuuropbouw West-Vlaanderen (nr. 235).

PUBLICATIES

Kultuuropbouw: nieuwstijdingen, 1975-1986; congres- en jaarverslagen.

2.3. *Arbeiderstoeristenbonden (ATB) – De Natuurvrienden*

In 1927 opgericht als onderdeel van de *Internationale der Natuurvrienden* met als doel het sociale en culturele toerisme te bevorderen. Daarnaast biedt de organisatie ook een uitgebreid vrijetijdsprogramma aan. ATB – De Natuurvrienden is lid van de milieukoepel Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen. Voor meer informatie: www.natuurvrienden.be.

PUBLICATIES

Arbeiderstoerisme, 1930-1940; *De Natuurvriend*, 1945-2006; *Jaarboek*, 1963-1968.

2.4. Vlaamse Federatie van Socialistische Gepensioneerden

In 1947 bundelde de BSP de bestaande bonden van socialistische gepensioneerden tot een nationale federatie. Deze kreeg in 1975 een Vlaamse en een Franstalige vleugel. Twee jaar later werd de Vlaamse federatie opgericht. Het beheer van de organisatie berust bij de socialistische mutualiteit. Ondertussen is de organisatie opnieuw van naam veranderd: S-Plus (zie www.s-plusvzw.be).

BIBLIOGRAFIE

AERTS (G.). *I have a dream... 1947-2007, 60 jaar S-Plus: een verkenning*. Brussel, 2007.

ARCHIEF

Nationale Federatie van Socialistische Gepensioneerden (nr. 402).

PUBLICATIES

Inlichtingsbulletin, 1962-1990; *Beter Leven*, 1966-1997.

2.5. Vlaamse Federatie van Gehandicapten (VFG)

In 1920 werd de *Nationale Federatie voor Verminkten van Arbeid en Vrede* opgericht die in 1972 de naam *Nationale Federatie voor Gehandicaptenzorg* aannam. In 1975 splitste de organisatie zich in een Vlaamse en een Franstalige federatie die door een nationale federatie overkoepeld worden. De huidige VFG kwam tot stand in 1976 en leunt aan bij de socialistische mutualiteit. Tegenwoordig wordt het letterwoord VFG gebruikt met daaronder "Vereniging personen met een handicap". De VFG heeft een website: www.vfg.be.

PUBLICATIES

Berichtenblad, 1973-1978; *Contactblad*, 1978, 1984; *Zonnebloem*, 1973-1978.

2.6. Federatie van Arbeiders Foto- en Kinokringen (FAFK)

Deze organisatie ontstond in 1956 uit een samenwerking van diverse groepen die binnen de arbeidersbeweging werkzaam waren. De belangrijkste bezigheid was het inrichten van vormingscursussen. In juni 2001 ging de FAFK op in het Centrum voor Beeldexpressie (zie: www.beeldexpressie.be).

ARCHIEF

FAFK (nr. 566).

PUBLICATIES

FAFK, 1980-2001.

2.7. *Federatie van Vlaamse Socialistische en Sociaal-progressieve Toneelverenigingen (FVST)*

De voorloper van FVST werd reeds in 1900 opgericht. De federatie ondersteunde startende en reeds actieve toneelverenigingen. Recent ging de FVST op in Open doek, een koepel van amateurtheaterverbonden (zie: www.opendoek-vzw.be).

PUBLICATIES

Gong, 1960-1963, 1982-2001.

2.8. *Vlaamse Federatie van Socialistische Muziekkorpsen en Zangkringen (VFSMZ)*

Deze organisatie werd opgericht in 1952 en is sinds 1964 een vzw. Sinds 2002 maakt de organisatie deel uit van Vlamo, Vlaamse amateurmuziekorganisatie (zie www.vlamo.be).

PUBLICATIES

Diapason, 1965-2000.

2.9. *Vlaamse Arbeiderssportcentrale (VASC)*

Een eerste koepel van socialistische turnbonden en andere socialistische sportfederaties werd opgericht in 1927. De huidige vereniging dateert van 1980.

ARCHIEF

VASC (nr. 571).

PUBLICATIES

De Volksturner, 1923, 1946-1993.

2.10. *Socialistische Omroep (SOM)*

Sinds de splitsing van de unitaire BSP (eind 1978) verzorgde de SOM televisie-uitzendingen voor de Vlaamse socialistische beweging op de openbare omroep. Die gebeurden in het kader van de "uitzendingen door derden". Nog voor de Tweede Wereldoorlog was de socialistische beweging actief op het gebied van radio-uitzendingen. In 1929 werd de *Socialistische Arbeiders Radio-Omroep* (SAROV) opgericht. Die bundelde lokale verenigingen van radioliefhebbers en kreeg van het NIR, voorloper van de huidige openbare omroep, beperkte uitzendfaciliteiten. Eind 1935 werd *Radio-Vlaanderen* opgericht, een regionale privé-radiozender van socialistische signatuur. Beide verenigingen stierven na 1945 een stille dood.

Met de opkomst van het medium televisie breidde de socialistische beweging haar activiteiten ook op dat vlak uit. Politieke tribunes op radio en televisie verzorgen was een opdracht van het Emile Vandervelde-Instituut (EVI), de studiedienst van de partij. In 1961 werd het *Socialistisch Instituut voor Radio en Tele-*

visie (SIRT) opgericht. Het fungeerde als ideologische waakhond voor de openbare omroep, organiseerde studiedagen en bereidde kandidaten voor op het journalistenexamen.

ARCHIEF

Radio Vlaanderen (nr. 76), SOM (nr. 149).

PUBLICATIES

SAROV: *De Radiobode*, 1931-1939.

SIRT: *De Informateur*, 1961-1966; *Communicator*, 1970-1971, 1975.

2.11. *Socialistisch Jeugdverbond (SJV)*

Deze koepel van de socialistische jeugdorganisaties werd opgericht in 1945. Verschillende coördinerende organen gingen het verbond in het interbellum vooraf. In 1922 richtte de BWP een *Centrale Jeugdraad* op voor de coördinatie inzake jeugdwerking. Twee federaties maakten er deel van uit: de Federatie der Lichamelijke en Zedelijke Opvoeding en de Nationale Federatie der Socialistische Jonge Wachten. In 1926 werd het coördinerende orgaan vervangen door de *Socialistische Jeugdcentrale*. Het Arbeidersjeugdverbond dat de socialistische jeugdbewegingen groepeerde, sloot hier eveneens bij aan. In 1931 werd de Socialistische Jeugdcentrale vervangen door het *Algemeen Comité der Socialistische Jeugd en der Arbeiderssport*. SJV is ondertussen opgegaan in Steunpunt Jeugd dat begin 2002 van start ging (zie www.steunpuntjeugd.be).

BIBLIOGRAFIE

VAN CLEVEN (T.). *50 jaar Socialistisch Jeugdverbond*. Brussel, 1995.

ARCHIEF

SJV (nr.258).

PUBLICATIES

Jeugd, 1946-1957; *Spiraal*, 1970-1987.

Jaarverslagen en verslagen van studieweken van het Socialistisch Jeugdleidersinstituut.

2.12. *Kernvalken en Rode Valken*

In de jaren 1920 startte de uitbouw van de socialistische jeugdbeweging. De lokale groepen van de *Arbeidersjeugd* sloten zich aan bij de Nationale Federatie van de Socialistische Jonge Wachten (SJW). In 1928 scheurden de Arbeidersjeugdgroepen zich af van de SJW. Zij richtten het *Arbeidersjeugdverbond* (AJV), later *Arbeidersjeugdcentrale* (AJC), op dat aansloot bij de overkoepelende Socialistische Jeugdcentrale.

Vanaf 1928 werden de jongeren onder zestien jaar gegroepeerd in *Rode Valken*-groepen. Sommige leiders wilden binnen het AJV kindergroepen (7-14 jaar)

inplanten. Nadat zij hierbij op tegenstand stootten, richtten zij in 1932 een eigen *Federatie van Socialistische Kindergroepen* op. In 1937 smolten deze federaties, de SJW en de AJC samen in de *Socialistische Arbeidersjeugd Vlaanderen* (SAV). Deze deelde de jongeren op in Valken (Nest-, Jong- en Rode Valken), Pioniers en Jong-socialisten. Na de Tweede Wereldoorlog werden deze groepen gebundeld in de *Socialistische Jeugd* (SJ). In 1955 werden de Jongsocialisten hieruit gelicht om zich met een zuiver politieke werking in te laten.

In 1965 was er een reorganisatie: het *Socialistisch Kinder- en Valkenverbond* (SKVV) onderscheidde voortaan de kindergroepen, de hobbyclubs en de Valken-sector (Jong-, Rode en Kernvalken). In 1976 werden *Rode Valken* en *Kernvalken* twee afzonderlijke verenigingen.

ARCHIEF

De Rode Valken (nr. 137), SKVV Rode Valken – gewest Antwerpen (nr. 551).

PUBLICATIES

AJV/AJC: *De Jonge Kameraad*, 1927-1936.

SJ: *De Pionier*, 1943-1945; *Stuwing*, 1946-1949, 1960, 1963, 1971-1999; *Vriend-schap*, 1953-1999.

SKVV Kernvalken: *Stuwing*, 1971-1989.

SKVV Rode Valken: *Vriendschap / Stuwing*, 1953-1999.

2.13. *Mutualiteit der Jonge Arbeiders (MJA)*

Jongerenbeweging in 1947 binnen de socialistische mutualiteit opgericht als voorhuwelijks spaarkas. Gaandeweg liet de vereniging zich ook in met de organisatie van vakantiereizen en de oprichting van jeugdclubs en jeugdhuizen. MJA staat tegenwoordig voor *Maatschappelijke Jongeren Actie* en heeft een eigen website: www.mja.be.

PUBLICATIES

Infor-club, 1971-1991; *Zap*, 1991-2000; activiteitsverslagen.

2.14. *ABVV-Jongeren*

In 1938 werd de jongerenbeweging *Syndicale Jeugd* opgericht die werkende en werkloze jongeren organiseerde op bedrijfs- en gemeentelijk vlak. In 1951 ontstond *ABVV-Kadetten* als aparte centrale van het ABVV, gericht op studerende jongeren. De organisatie is ondertussen omgedoopt tot *ABVV-Jongeren* en heeft een website: www.abvvjongeren.be.

PUBLICATIES

ABVV-Kadetten en Syndikale Jeugd / ABVV-Jongeren: *Jongerenkontakt*, 1967-1992.

ABVV-Jongeren: *Magik*, 1992-2008; *Affisje*, 1994-2000.